

291. Van Dale, de letter F (1)

1. Een ezelshert is een paterdavidshert. Komt dat even goed uit: je kunt evengoed wandelen als fietsen. De naam van twee sterren in de Kreeft is Ezeltjes. Als je gewestelijk luie Evert op de rug hebt, ben je loom. Extramatrimonieel is buitenechtelijk. Een ex-cathedra-uitspraak van de paus is bindend voor alle gelovigen. Een verklaring ex post (facto) is achteraf bedacht en daarom soms misleidend of onjuist. Drinken op Maaik in 't schapraaike doe je op een goede aanstaande bevalling. Als je in St.-Anna's schapraai zit, blijf je ongehuwd.

2. Hij betert als scharrebier op de tap: het wordt steeds slechter met hem. De iberis is de scheefbloem. Een schar(re)tong is een platvis. Zie je die gevel scheef staan? Die is scheefgetrokken en nu scheefstaand. Het Groene Boekje geeft van tompoes (meervoud: tompoezen) en tompouce (meervoud: tompouces) geen betekenis aanduiding. Volgens Van Dale is het eerste item vooral een rechthoekig gebakje (met twee verschillende meervouden) en het tweede item een kleine paraplu voor dames. Het gps is het global positioning system.

3. In levenden lijve is vis-à-vis, face to face (sms-taal: f2f). Een face-to-facegesprek kan nuttig zijn. Een ichtyofaag is een viseter. Faamrovend is de goede naam aantastend. Fabisme is overgevoeligheid voor tuinbonen. Een fabliau wordt gesitueerd in de oude Franse letterkunde. Een fabriekswinkel is een factoryoutlet. Het facebooken doe je met Facebook. Fabriek-landmeter is de titel voor een technisch ambtenaar, nog in gebruik bij sommige polderbesturen. Het pr-facetplan dekte de façadepolitiek. De fâcheux troisième is de derde aanwezige die de intimiteit van twee anderen stoort. Fachingerwater is natronhoudend bronwater. 'Facile princeps' betekent: 'gemakkelijk de eerste, de anderen verre de baas'.

4. Het facit is de uitkomst van een som. Façoné is met kleine ingeweven patronen. Een façon-de-venisekaraf is gemaakt van façon de Venise. Een factie is een agerende politieke groep. Een factotum is een manusje-van-alles. Het factum illicitum is een onrechtmatige daad. De faculté maîtresse is het belangrijkste vermogen. De faience is de majolica, het fäh is het bont van het Siberisch eekhoortje, het petit-gris. Een fagocyt is een eetcel, de faëton een visetende keerkringsvogel en de fade-out het langzaam verdwijnen van een beeld.

5. Het faillite de la science is het banqueroute de la science, helder toch? De fair trade (vergelijk: fairtradekoffie) is de eerlijke handel tussen rijke landen en derdewereldlanden. De fake droop van de fakedocumentaire af. De fajalobi is een sierheester. De handel en wandel van iemand zijn diens faits et gestes. De faiseur de mots had twee faits divers voor ons. Een Falasha is een Jood van Ethiopische afkomst. Een falconet is een licht veldstuk. De fallacia optica is het gezichtsbedrog. Hij leidde een fallentis semita vitae, een stil, verborgen leven. Een fama clamosa is een schandaaltje. Slaat 'famam extendere factis' ('zijn naam door daden groot maken') op Piet Hein? De familie Doorsnee en een familie Flodder zijn niet de Heilige Familie.

6. Hij is van de familie van (de familie van) kleef, hij is dus gierig. Kleefzand is löss. Een famille-rosetrekpot is van famille rose gemaakt, een famille-verteschotel van famille verte. Van wie waren die laatste famous last words? Fanda nefanda is het oorbare en niet-oorbare. In de fanfare liepen zeker twee fanfarons. De Berliozfantasie klonk goed. Eigenaam van de koningen van Egypte is Farao. De kooi van Faraday is een netwerk voor het afschermen van magnetische velden. Ook de faradische stroom is naar Faraday genoemd, net als de eenheid farad. De term 'free at quay' (franco aan wal, afkorting f.a.q.) staat los van de andere afkorting FAQ: frequently asked question. De faraonische besnijdenis is de infibulatie. De cabaretière deed nogal farizees (farizeïsch), maar ze zat vol farcicale grappen. De fasching (meervoud: faschinge) is het carnaval. Met de (het) Far West duiden we de staten in Noord-Amerika in het uiterste westen aan.

7. Farnasol is een naar lelietjes-van-dalen ruikende vloeistof die bestanddeel is van diverse etherische oliën, chemisch een drievoudig onverzadigde alcohol behorend tot de groep der sesquiterpenen. De farouche amazone trok een spoor van vernieling. De farthing is een vroegere Engelse koperen munt (van een vierde penny), het Farsi is het Perzisch. Het koren stond fasciculair gebonden op het land. Een fascinebekleding was hier voldoende. Een goed huwelijk overleeft de fasti et nefasti dies, de gelukkige en de ongelukkige dagen. Een fatale vrouw is een femme fatale. Een fata morgana is een luchtkasteel. De fausse reconnaissance is het déjà vu, de fausse queue de misstoot bij het biljarten, een fausse dévôte een huichelaarster en een fausse couche een miskraam. Een faustische verschijning herinnert aan Faust.

8. Het fatum (noodlot) trof me hard: een fatwa werd tegen me uitgesproken. Een face-à-main is een lorgnet aan een handvat. Zij had een absoluut fantask humeur. Onder fatuïteit verstaan we ingebeeldheid. Faute d'argent ging de firma failliet, faute de combattants kwam er een staakt-het-vuren, faute de mieux deden we het er maar mee. Een faux dévot is een huichelaar, een faux ménage een huwelijk van personen die niet bij elkaar passen, een faux naïf iemand die schijnbaar onnozel is en een faux pas een misstap. Een favela is een sloppenwijk in Brazilië.

9. Faventibus astris, als de sterren gunstig zijn, slapen we onder de blote hemel. Een pagina-icoon wordt ook urlicon genoemd (Jaarboek 2007). Mijn favo heeft de paardenrennen niet gewonnen. De fax et tuba is de aanvoerder van de belhamels. De FBI werkt in de Verenigde Staten. Een F-biljet is voor nabestaanden. De Februariramp zie je in het Watersnoodmuseum. Kun je met featherbedding een vijand verslaan? Een fdc is een first day cover, een eerstedagenvelophe. De Amerikaanse Fed is de Federal Reserve Board. De feedingfrenzy vind je bij de krant. In België valt het Feest van de Arbeid op 1 mei. Het fehlingsreagens is een reagens om reducerende suikers en aldehyden aan te tonen. Wat doet een fehllleistung?

10. De felle jan werd felbegeerd door het felrode meisje. De felomstreden clown sprong met een feliene – het leek wel een felliniachtige – beweging naar voren. De felo de se is de zelfmoord(enaar). De feministe was feminini generis. Het femur is het dijbeen, de fibula het kuitbeen. Een fenakistiscope is een zeker optisch apparaat. Een fenegriek is een plant, bij feng shui gaat het om de plaatsing van voorwerpen. Een fennek is een woestijnvos. Fenolformaldehydehars en fenolftaleïne zijn chemische producten. Is die auto aan de fep?

11. Is ferro-oxide een twee- of een driewaardige ijzerverbinding? Op het fête galante was te zien hoe de ridder gefêteerd werd met een fête champêtre. Een feuille morte is een dwarrelvlucht. Lees jij die feuille de chou? Zo'n genius is few and far between. In de muziek is f forte, ff fortissimo en fff fortississimo. Je moet geen fibbetjes over die keramische fibers vertellen! Een fichu is een halsdoek voor dames. De fides carbonaria is het (niet doordachte) kolenbrandersgeloof. Fidelisme is castroïsme (Jaarboek 2009). De fidus Achates zal geen fides Punica plegen. Fiekruid is een verkorting van sofiekruid. Laat de ouwe fiep maar kletsen.

12. Vandaag is het fiësta. Een betjak is een fietstaxi. De fightingspirit was er wel. Geef mij de non-figuratieve kunst maar. Is dat nou een Amorfiguur of een vogelfiguur? De fidejussio is schriftelijke borgstelling. Het feu sacré is het heilige vuur. We deelden samsam op fiftyfiftybasis. Een femme savante is een blauwkous. Een Fijiër is een Fijische inwoner van Fiji. De Canadese fijnstraal is een plant. Panaritium is fijt. Een fikschool (Jaarboek 2007) is een islamitische rechtsschool. Geef mijn portie maar aan de meerdere hondjes die Fikkie heten.

Rein Leentfaar